

RÁKÓCZY ZSUZSANNA

rakoczy.zsuzsanna.agnes@gmail.com

PhD-hallgató (Budapesti Corvius Egyetem, Társadalmi Kommunikáció Doktori Iskola)

Alternatív közszolgáltatás, alternatív vitarendezés

A japán Yakuza

Alternative public services, alternative dispute resolution
The Yakuza

ABSTRACT

The paper aims to find a connection between the methods of alternative dispute resolution and one of the oldest and largest organized crime groups, the Yakuza, which is considered as one of the four largest transnational organized crime groups by the USA as of July, 2011. The rationale behind my research was on the one hand that numerous types of alternative dispute resolution (ADR) techniques are well-known and applied by Japanese jurisdiction, and the views and circumstances which represent the Yakuza, as a kind of public services institute, which supports the weak and the poor, as opposed to crime organizations in different countries. I assume that in a scientific manner, the Yakuza is a potential subject of an ADR process, or references of the alternative resolution of the dispute in the relevant studies and other source-strings correlating to the Yakuza could also be possible.

To uncover the connections, the investigation focused on scientific studies about the applied methods of alternative dispute resolution in Japan, and in general the culture of dispute resolution of Japanese people as compared to the attitudes of citizens from different cultures. Furthermore, I seek the approaches according to which, the Yakuza in the time of need is a supporting institute, and serves society. This result could also point out further connections on the stage of political- and economic interlocking.

I expect to prove that the examined studies will lead to a correspondence between the two fields in a manner from which I could deduce consistent and scholarly application of ADR techniques with the participation of the Yakuza.

KEYWORDS

alternative dispute resolution, public services, Yakuza

DOI 10.14232/belv.2019.2.11   <https://doi.org/10.14232/belv.2019.2.11>

Cikkre való hivatkozás / How to cite this article: Rákóczy Zsuzsanna (2019): Alternatív közszolgáltatás, alternatív vitarendezés. A japán Yakuza. *Belvedere Meridionale* 31. évf. 2. sz. 173–183. pp.

ISSN 1419-0222 (print)

ISSN 2064-5929 (online, pdf)

(Creative Commons) Nevezd meg! – Így add tovább! 4.0 (CC BY-SA 4.0)

(Creative Commons) Attribution-ShareAlike 4.0 International (CC BY-SA 4.0)

www.belvedere-meridionale.hu

BEVEZETÉS

Írásomban kísérletet teszek arra, hogy kapcsolatot találjak az úgynevezett alternatív vitarendezési módszerek alkalmazása és a világ egyik leghosszabb múltra visszatekintő és mind a mai napig egyik legtöbb tagot számláló, szervezett bűnözéssel foglalkozó szervezete, a Yakuza között, amely szervezetet az USA 2011 júliusában felvette a négy legnagyobb nemzetközi bűnszervezet közé (REILLY 2014). A vélelmezett kapcsolat vizsgálatára az alapot az alternatív vitarendezési módszerek támogatottsága – és a Yakuza japán társadalomban betöltött helye és szerepe adta. Egyrészt tehát a japán igazságszolgáltatásban széles körben ismert és alkalmazott vitarendezési technika az AVR (Alternatív Vitarendezés) több formája, másrészt ismertek olyan nézetek és körülmények, amelyek a Yakuzát – eltérően más országok bűnszervezeteitől –, mint bizonyos közszolgáltatásokat nyújtó szervezetként tüntetik fel, amely szervezet különös figyelmet fordít a gyengék és rászorulóknak megsegítésére, támogatására. Feltételezésem szerint a Yakuza tagja ebben a minőségében elkövetett sérelem helyreállítása során adott esetben akár lehet félként is megjelenhet AVR eljárásban, vagy előfordulhat a Yakuzával összefüggésben, a vonatkozó szakirodalomban és egyéb forrásokban utalás a vita – a szó tudományos értelemben vett – alternatív rendezésére. Az összefüggések feltárása érdekében – a későbbiekben hivatkozott – vizsgálatok tárgyát képezték tudományos értekezések a Japánban elterjedt alternatív vitarendezési módszerek alkalmazásáról és általában a japán emberekre jellemző vitarendezési kultúráról, összehasonlítva más nemzetek polgáraira jellemző attitűddel. Mindemellett – a teljesség igénye nélkül – vizsgálom azokat a megközelítéseket, amelyek szerint a Yakuza szükség idején a közösség szolgálatában álló, segítő szervezet, amely feltárás további összefüggésekbe engedett betekinteni, politikai- és gazdasági összefonódások szintjén. Összességében elmondható, hogy az általam áttekintett írásos anyagok nem mutatnak olyan értelemben összefüggést az AVR eljárások és a Yakuza társadalmi szerepvállalása között, amelyből következetes és tudományos igényeknek megfelelő alkalmazása lenne levezethető Yakuza tag részvételével történő AVR eljárásnak. Azonban emellett is találtam példát olyan, peren kívüli konfliktuskezeléssel rendezhető vitás helyzetre, amely vonatkozásában a lakosok inkább a Yakuzához fordulnak segítségért a „közvetítésben”, semmint hivatalos, hatósági engedély birtokában praktizáló szakemberhez.

AZ ALTERNATÍV VITARENDEZÉS TÖRTÉNETE JAPÁNBAN

Japánban tradíciója van az AVR-nek a peres eljárásokkal szemben, évszázadokon át az egyeztetés, a közvetítés, a megegyezés volt az elsődleges vitarendezési mód, a pereskedés az 1800-as évek végén, nyugati hatásra került egyáltalán a látótérbe. Japánra mind a mai napig hivatkoznak, mint a nem-peres társadalomra (FUNKEN 2003).

Port Japán vonatkozásában négy elméletet azonosít, amelyek magyarázatul szolgálhatnak a pereskedésmentes vitarendezésre. A „tradicionális elmélet” szerint az ősi Konfuciusus doktrínák a japán kultúrában a pereskedéstől való vonakodást eredményezték. Japánban a kapcsolatokat a harmónia jellemzi, komoly elvárásokat támasztva a viták elkerülése iránt. Ha fel is bukkannak, a kialakult szociális normák megkövetelnék, hogy azok megoldása kölcsönös egyetértésben történjen. (PORT [1994] idézi FUNKEN 2003). A kapcsolat megőrzésére való törekvés mellett a kölcsönös megértés és felelősségben való megosztózás ugyancsak jellemző a japán emberekre (OHBUCHI–TAKAHASHI 1994). A „revizionista elmélet” visszautasítja a tradicionális hipotéziseket és az intézményes korlátokat látják a peres ügyek alacsony számának magyarázataként. Ilyen korlátok a polgári eljárásjogi szabályok- és a bírók alacsony száma okozta késedelmes bírósági eljárások, a költséges peres eljárások, az effektív végrehajtó hatalom hiánya és a „Jogi Kutató és Képző Intézetbe” felvett számos jogász kormány általi korlátozása. (HALE [1978] idézi FUNKEN 2003). A „racionalista elmélet” támogatói szerint egy „racionális pereskedő” azért fog törekedni a bíróságon kívüli megállapodásra, mert pontosan tisztában van az adott per lehetséges kimeneteleivel és meggyőződése, hogy nem fog sokkal jobb eredményt elérni azzal, ha az ügyet bíróságra viszi. A japánok túl jól ismerik a saját rendszerüket, az irányzat képviselői az idő- és pénzvesztés elkerülésére törekvéssel magyarázzák a peres eljárások elkerülését (PORT [1994] idézi FUNKEN 2003). Végül az „informalista elmélet” híveinek nézetei szerint a törvénynek pusztán informális szerepe van Japánban, ennek a karakterisztikának köszönhetően az informalisták meggyőződése, hogy a törvény az elnyomás- és a feszültségkeltés eszköze (UPHAM [1987] idézi FUNKEN 2003).

Japánban az egykor osztályalapú hierarchiát – az egyén státuszát relatívan értelmező – vertikális struktúra, a felek vonatkozásában a tate shakai váltotta fel, amely általában határozza meg az interakciókat, a viták feloldása során ezeknek a harmonikus kapcsolatoknak a megőrzése cél. Napjainkban, Japánban, három, a bírósági eljárás során alkalmazható AVR eljárás ismert, amelyek az egyeztetés (chotei), a megegyezés (wakai) és a választott bírászkodás (chusai). Az egyeztetés a felek közötti az általános, vagy a kerületi bíróság által segített közbelépés eredményeként létrejött megegyezésen alapul. Az egyeztetés számos formája ismert, például családi (kaji chotei) vagy civil (minji chotei), a statisztikai adatok alapján minden második elsőfokra utalt ügyben kérvényezik az eljárást a bíróság felé írásban, vagy szóban a felek. A bíró eljárhat bizottságban, vagy önállóan. A joggal harmonizáló megegyezés megszületése esetén azt regisztrálja (az ügyek több, mint fele esetében) a bíróság, amely kötelező érvényű lesz, megegyezés hiányában a bíróság dönt. A megegyezés, azaz a wakai önkéntes megállapodás a felek között, amely szerződéses megegyezésre alapul. Az egyeztetéshez képest különbség, hogy ezt a lehetőséget a bíró javasolhatja a tárgyalás bármely szakaszában. Ez a módszer a mediáció és a pereskedés kombinációja, a meghallgatás során AVR technikák alkalmazásával érvényesíti a jogszabályokat a bíró. A bírósági ítélettel (iwai) szemben a wakai sokkal inkább vezet olyan eredményre, amellyel a felek

inkább együtt tudnak élni. A wakai 3 formáját különböztetjük meg. Az első a kisozen no wakai, a felek közötti megállapodás törvényes elismerésére korlátozódik, a benron-ken wakai, amely célja rögtön az eljárás elején megállapodni, végül a soshjo no wakai, a pereskedés során elért megállapodás, amelynek kihatása van a végső ítéletre. Harmadik módszer a választott bíraskodás (chusai), amely rendszer nagyon hasonló a nyugati változatokhoz. A gyakorlatban két kategóriára osztható: két japán fél, illetve egy japán és egy külföldi fél közötti eljárás. Választott bíraskodással általában építkezési-, környezeti-, munkaügyi és kereskedelmi témában foglalkoznak szakemberek, jogászok részvételével, akiket a felek az irányító szervezet nyilvántartásából választhatnak. Tekintettel a pereskedéssel való hasonlóságra, a japánok nem választják nagy előszeretettel ezt az eljárást, és ha már oda kerül a sor, hogy harmadik fél dönti el a vitát, akkor a japánok nagyobb bizalommal fordulnak a bírósághoz, mint privát döntéshozóhoz, ugyanakkor nemzetközi üzleti ügyekben előszeretettel alkalmazzák japán és külföldi partner között (Funken 2003).

A magán úton alkalmazott alternatív vitarendezési szolgáltatások növekedést mutatnak Japánban. Egy lassú kezdet után szinte exponenciális növekedés mutatkozott az engedéllyel rendelkező mediátorok körében 2007 és 2009 között. Számuk 2007-ben mindössze 5 fő volt, amely 2017-re 61-re nőtt. A növekedésre az egyik legracionálisabb okot az a szándék adta, hogy erősítsék az emberekben a bizalmat az AVR eljárások irányába, ellensúlyozva a Yakuza gengszterek és más nemkívánatos szereplők vitarendezési szolgáltatásának igénybevételével szemben (NOTTAGE 2010).

A gazdasági lufi kipukkadása a '80-as, '90-es évek elején Japán csökkenő gazdasági növekedéséhez vezetett. Ez az időszak tekintettel a globalizációra, Kína térnyerésére a késztermék előállító piacon, magasabb munkanélküliséget és csökkenő szakszervezeti befolyást eredményezett. A válságra válaszként a japán cégek saját reformokkal válaszoltak, amellyel szemben a szakszervezeteknek csekély ráhatása volt. Ezek a reformok keményebb vezetési stílushoz vezettek, ami csökkentette a dolgozók szerepvállalását a döntéshozatalban, mindennek eredményeként a dolgozók körében megnövekedett a jogi intézkedések igénybevétele a sérelmek és a helyi viták feloldása terén. A szakszervezetek erejének csökkenése és az egyéni vitarendezés és a jogi útra terelések száma az AVR nemzeti szinten történő elterjedéséhez vezetett a munkaügyi vitákban is, ami egyfajta kritika is volt a szakszervezetek felé, lévén nem tudják megvédeni a tagjaikat (SUGINO – MURAYAMA [2006] idézi BENSON 2012). A japán emberek kerülik a direkt konfrontációt, ahogyan annak lehetőségét, hogy másokat megszégyenítsenek (CHRISTOPHER [1987] idézi BENSON 2012), így a dolgozóknak is megvan a kényelmetlenség érzése arra az esetre, ha mások megalázásával járna ügyük eredményessége (MAEDA [1999] idézi BENSON 2012). Előnyben részesítik a hallgatást, vagy más módon kiadni a dühüket, például szocializálódnak a kollégákkal, vagy a főnökkel munka után (CLARK [1987] idézi BENSON 2012).

A morális értékek Japánban jelentős szerepet töltenek be annak meghatározásában, hogy mi számít „jónak” és „rossznak” (ALLAN 2015). Számos kutatás erősítette meg, hogy az ázsiai kultúrák különböző preferenciákkal és attitűdökkel viseltetnek a konfliktusok iránt (ALLAN 2015; KIM et al. 2007; OHBUCHI–TAKAHASHI 1994). Terjedelmi okok miatt néhány példára szűkítve ONISHI és BLISS (2006) úgy találta, hogy Japán számára fontos az integráló vitarendezési stílus, és a legalacsonyabb szintje a negatív interakciók mértékének más ázsiai országokkal összehasonlítva, előnyben részesítik a viták elkerülését, vagy kompromisszumra törekvő megoldást az egymás közötti vitákban (ALLAN 2015), míg versengőek az üzleti vitákban. Ezt erősíti meg Murayama, aki ugyancsak azt találta, hogy feladatok elvégzése során történő konfliktushelyzetben sokkal konfrontatívabbak,

mint a személyes kapcsolataikban, amikor sokkal passzívabbak (MURAYAMA et al. [2015] idézi BENSON 2012), Black és Mendenhall ugyancsak említi, mint sajátosságot, a japánok arra való törekvését, hogy osztozzanak a felelősségben, és hogy teljesítsék a kötelezettségeiket a kapcsolatban (BLACK és MENDENHALL [1993] idézi ALLAN 2015), ezt erősíti meg OHBUCHI és TAKAHASHI (1994) is. Míg Bret kutatásában kiter példálul arra, hogy speciálisan, a japánok összehasonlítva a kínaiakkal és a koreaiakkal előzékenyebb stílust alkalmaznak a vitában (BRET et al. [2007] idézi ALLAN 2015).

Jogalkotói szinten is erősítik az AVR eljárások előnyben részesítését a megváltozott körülmények okán. Az Igazságszolgáltató Rendszer Reformjáért felelős Tanács ajánlásában arról számol be, hogy számos AVR módszer érhető el Japánban, beleértve a bíróság általi egyeztetést, a választott bíraskodást, az egyeztetést, a mediációt, konzultációt adminisztratív szervezetekkel, de mindezek ellenére a mechanizmus nem működik tökéletesen. Az AVR megsegítése érdekében a szervezetek közötti együttműködés megerősítését és megalapozott intézményi háttértartanak szükségesnek. Szükséges a promotálása és minőségfejlesztése is. Mindezt támogatná, ha megosztásra kerülne a már meglévő tapasztalat a megoldott ügyekről, az elért eredményről, alkalmazott módszerről, megtartva a bizalmasságból és a titoktartási kötelezettségből következő kereteket. Végül elengedhetetlen a képzés és a tudás és a képességek fejlesztése érdekében a vitarendezők számára. A hatályos jogszabály mindössze az AVR használatára vonatkozik, ezért az AVR intézményi háttérének megalapozása érdekében jogi szabályozásra is szükség van. Szabályozásra, amely az alapokat olyan keretrendszerbe helyezi, amely alkalmas az eljárás promotálására (*Recommendations of the Justice System Reform Council* 2001).

A vonatkozó jogszabály számos gyakorlati kérdést szabályoz, az AVR-t jelentős vitarendezési módnak tekinti az azonnali vitarendezések között, a különleges felkészültséggel rendelkező mediátor bevonásával. A jogszabállyal rendezték, hogy alternatív vitarendezési eljárásokat engedéllyel rendelkező független harmadik szereplő vezessen le, segítve ezzel az eljárások könnyebb lefolytathatóságát és segítve a feleket, hogy a számukra legmegfelelőbb eljárást válasszanak ki. A törvény nem szabályozza, hogy milyen vitákban lehet igénybe venni AVR-t (*The Act on Promotion of Use of Alternative Dispute Resolution* 2004), de más jogszabály kiter erre, miszerint felmerül – a teljesség igénye nélkül – adósság behajtás-, haszonbérleti-, kivitelezési szerződéses-, ingatlan-, örökösödési-, rágalmozási-, közsérelmi-, környezetvédelmi-, orvosi műhibaperes-, közlekedési baleseti-, tömeges sérelmi- és vállalat közti vitás ügyekben (Iwai 1991).

TERMÉSZETI KATASZTRÓFÁK – ALTERNATÍV VITARENDEZÉS – A YAKUZA

2011. március 11-én 14:46-kor egy 9.0 erősségű földrengés érte Japánt, amit egy kolosszális tsunami követett több, mint 10.000 ember halálát okozva, és előidézve a Fukushima Nukleáris Erőműben a katasztrófát, amelyet a Tokyo Electric Power Company (TEPCO) üzemeltet. A három leolvadt reaktor egyike majdnem 40 éves volt és le kellett volna állítani két évtizede, adta hírül a Telegraph. A balesetet okozó természeti katasztrófa következtében a japán kormány megalapította 2011 áprilisában a Nukleáris Károkat Kompenzáló Vitarendezési Tanácsot (Dispute Reconciliation Council for Nuclear Damage Compensation [Genshi-ryoku Songai Baisho Funso Shinsa-kai]) és a Nukleáris Károkat Kompenzáló Vitarendezési Központot (Nuclear Damage ADR Center), hogy tárgyaljon a baleset óta felmerült, kivételesen magas számú kérelmezőkkel. Mindemellát a TEPCO elkezdte közvetlenül befogadni a kérelmeket és kompenzációt nyújtani az áldozatoknak, kölcsönös megállapodás keretében (YASUI 2013).

Jelen dolgozat szempontjából a katasztrófa kapcsán felmerült egyéb körülmény ugyancsak releváns, jelesül a Yakuza, mint sajátos közszolgáltató szereplő megjelenése a kárenyhítés során. Közvetlenül a katasztrófa után számos sajtóorgánumban közölt le cikket arról, hogy a Yakuza különböző szervezetei részt vettek az áldozatok megsegítésében (SANTOSO 2011). Az Inagawa-kai (a 3. legnagyobb Yakuza csoport) 25 db 4 tonnás teherautót küldött papír törölközővel, instant élelemmel, elemmel, fejlámpával, ivóvízzel és a mindennapi élethez szükséges felszereléssel megrakodva a régióba. A Sumiyoshi-kai, (a 2. legnagyobb Yakuza szervezet) egyik vezetője – példa nélküli módon – az egyéb közösségek tagjai számára is felajánlotta a szervezete biztosította menedéket, extrém xenofób mentalitása ellenére. A Yamaguchi-gumi, Japán legnagyobb bűnöző csoportja Tadashi Irie vezetése alatt szintén megnyitotta országshatárát az irodáit a közösség előtt és minden feltűnés nélkül jelentős mennyiségű ellátmányt küldött a térségbe. Az Inagawa-kai minősült a legaktívabbnak, tekintettel az erős helyi kapcsolatarendszerére. Március 12-ről 13-ra virradóra mindösszesen 100 tonna ellátmányt szállítottak le. Egy Yamaguchi-gumi tag így kommentálta az eseményeket *„Kérem, ne mondjon többet, mint hogy tesszük a tőlünk telhető legtöbbet. Most senki sem akar közösködni velünk, de gyűlölnénk, ha visszautasítanák a felajánlásainkat.”* Hasonló példaként említhető a Kobe földrengés 1995-ben, akkor a Yamaguchi-gumi volt az egyik legkészségesebb segítség. Kétségtávol azonban ezek az ellátmányok abból a pénzből lettek kifizetve, amelyet a környék embereitől szedtek be az évek során védelmi pénz, zsarolás és erőszakoskodás eredményeként. Beszédes a következő, egy yakuzának tulajdonított idézet: *„Most nincs yakuza, vagy katagi (helyi lakos), vagy gaijin (külföldi) Japánban. Mind japánok vagyunk. Segítenünk kell egymást.”* (ADELSTEIN 2011).

Általában elmondható, hogy a hatóságok hallgatólagosan hozzájárultak, hogy az alvilág támogatást nyújtson, azzal a kitételrel, hogy nem hozhatják nyilvánosságra aktív részvételüket (ADELSTEIN 2011; JONES 2011; RYALL 2016).

Mindezek mellett a japán szervezett bűnözés egy másik sajátos kapcsolódással is bír a nukleáris ipar vonatkozásában. Számos értesülés került napvilágra annak tekintetében is, hogy a Yakuza jelentős mértékben „kölszönzött munkaerőt” az erőműben felmerülő takarítási- és kárelhárítási munkák elvégzésére. Egyes értesülések szerint hajléktalan- és a Yakuza által delegált embereket alkalmaztak, hogy feltakarítsák az erőművet. Egyszerűen csak „eldobható embereknek” nevezték őket. A Yakuza rendelkezésre állása abból is következhet, hogy Japánban többször előfordul, hogy egyes építkezési munkákhoz azonnal és nagy számban kell munkaerő, amely esetekben elsődlegesen a Yakuza áll rendelkezésre, ahogyan történt Fukushima esetében is. Tomohiko Suzuki nyomozóriporter szerint a kormány jelezte a TEPCO felé a munkaerőigényt, aki alvállalkozóin keresztül értesítette a Yakuzát. Még az úgynevezett Fukushima 50, az első munkáscsoport, akiket azonnal bevetettek a katasztrófa után, legalább 3 yakuzát számlált. Mindezt a TEPCO tagadja, ugyanakkor utóbbi rendőrségi hírforrások is alátámasztották a feltételezést, hogy bevonták kárrendezésbe a szervezett bűnözést (SAITO 2013). Miután letartóztatták a Yakuza vezetőt azzal vádolva, hogy munkaerőt szolgáltatót a TEPCO-nak, napvilágra került, hogy miként lehetséges a kapcsolat a nukleáris ipar és a szervezett bűnözés között. 2011 júliusa után, néhány hónappal a földrengés és a tsunami- és az erőművet ért sérülés után nyomozók alaposan megvizsgálták a lehetséges kapcsolatot. Az összefonódás 2007-re, vagy még korábbanra vezet vissza és Japán szerte kerültek bevonásra yakuzák. A letartóztatott vezetőt, Makoto Owada-t azzal vádolták, hogy illegálisan közvetített munkásokat hónapokon át a felújításokhoz, de más

yakuza vezető is letartóztatásra került illegális munkaerő szerződések miatt a TEPCO-val, amely az Ooi Nukleáris Erőműhöz kapcsolódik. Direkt kapcsolat nem fedhető fel, a Yakuza a TEPCO alvállalkozóin keresztül közvetítette az embereket és tett szert jelentős haszonra az extra veszélyességi pótlékok ki nem fizetése révén. A kezdetek azonban sokkal messzebbre nyúlnak, egészen a '90-es évek végéig, ugyanis a TEPCO már akkor fizetett a yakuzának az erőművel kapcsolatos biztonsági problémák elhallgatásáért cserébe, erről már 2003-ban hallhatóak voltak híresztelések, amelyet utóbb a rendőrség is megerősített (ADELSTEIN 2012a,b), továbbá felmerült, hogy a Yakuza így pozicionálta magát arra, hogy szerződésekhez jusson azon építkezésekben, amelyek várhatóak a krízis megszűnte után (POWELL 2015).

Fenit példa azt szemlélteti, hogy a magát a machi-yakko-hoz, a 17. századba, egy Robin Hood-típusú civil védelmi, a városi embereket a gazember samurájok bandáitól megvédő szervezethez visszavezető Yakuza milyen nagy mértékben eltér ettől a képtől. Ez a kapcsolat a hōsi machi-yakko-val csupán a Yakuza „márka” narratívájában jelenik meg, beállítva a Yakuzát, mint esszenciális és jóindulatú erő a japán társadalomban. A krízishelyzetek pedig kiváló alkalmat adnak ennek promotálására, az emberek védelmezője kép megerősítésére (REILLY 2014). A körülmények ellenére sajátos a Yakuza megítélése, a szervezett bűnözés elleni 1991-es Anti-Boryokudan törvényt mind a mai napig nem tartja bűncselekménynek a Yakuzában való tagságot (REILLY 2014). Ugyanakkor változást hozott, hogy a jogszabály 2007-es revíziója során bevezetésre került a yakuza vezetők közvetlen büntetőjogi felelőssége az alacsonyabb tagok tevékenységei tekintetében (ADELSTEIN–STUCKY 2014). Mindezek ellenére bevételeik nagyrészt védelmi pénzből, biztonsági szolgáltatásból, pénzügyi csalásból, tőzsde manipulációból, szerencsejátékból, zsarolásból, prostitúcióból és kölcsön üzérkedésből, drogüzletből, csempészetből, és védelmi panamákból áll (ADELSTEIN 2011; RANKIN 2012). Továbbá a globalizáció eredményeként a Yakuza megnövelte a képességét, hogy ne csak a helyi japán társadalomra hasson, hanem ugyancsak jelentős lépéseket tegyen a nemzetközi szinten, befolyást szerezve, ha lehet még több területén a globális gazdaságnak, amely mind több és több személyre lehet hatással (CHEMKO 2002).

Fentiek mellett szakértők szerint a pitiáner bűnözés növekedhet, ha földalattivá válik a szervezett bűnözés, mert tradicionálisan a yakuza csoportok olyan etikai normákat követnek, amelyek alapján tilos a lopás, rablás, szexuális zaklatás, droghasználat és szélhámosság (ADELSTEIN–STUCKY 2014). Rendőrségi megállapítás, hogy a 40 év alattiak közül minden 10. ember úgy gondolja, hogy legyen a Yakuza a „szükséges rossz” (ADELSTEIN 2011).

AZ ALVILÁGI MEDIÁCIÓ, AZAZ A MINBO

A minbo, a szó szoros értelmében erőszakos beavatkozás a civil viszonyokba (minji kainyu bo ryoku), amely referál egy sor cselekvésre, amelybe azért vonódott be a Yakuza, hogy szert tegyen bizonyos gazdasági előnyökre, általában a civil vitákban. Az 1980-as években meghatározó része volt a Yakuza bevételeinek az ilyen módon származó összegek, amelyek az adott jogi keretrendszerben nehezen voltak értelmezhetőek. Gyakran felhozott példa a minbora – Yakuza szerepvállalással – a közlekedési balesetek rendezése. A jogi rendszere a civil viták rendezésének (mint például a közlekedési balesetek) lassú és drága Japánban, a sértett felek alkalmasnak találhatják a Yakuza bevonását a tárgyalásokba a bíróságon kívüli rendezés során. Természetesen, bármely megállapodás, amely így kerül elérésre kevésbé az érdemre reflektál az ügyben, semmint arra, hogy melyik fél

alkalmazott yakuzát, és azokban az esetekben, amelyekben mindkét fél alkalmazott, ott melyik bérelte fel az erősebbet. További típusai a minbonak a pénzbehajtás, gazdasági ügyek, vagy a válság menedzselés területe. De van példa olyan esetre is, amikor a Yakuza eleve megtervez egy kifogást, annak érdekében, hogy kompenzációt kérjen; az eset, amikor a szervezet egy tagja szándékosan okoz autóbalesetet és utána követeli a kár megtérítését a másik sofőrtől. Megtörtént, hogy a Yakuza szex munkást bérelt fel, hogy vezetés közben egyéb tevékenységre kapacitálja a másik felet, hogy lecsökkenthessék a sofőr lehetőségét arra, hogy ártatlannak vallja magát. Még akkor is, ha a minbo valódi védelmet nyújt, nem a becsületes emberek körében javallott, a gyakorlattól eltérően (HILL 2004).

A hatóságok számára a minbo két okból problematikus. Egyrészt direkt hatást gyakorol a közösség tagjaira, amelyet az ennél sokkal tradicionálisabb yakuza ügyletek nem, másrészt a minbo egy bonyolult kategóriája a yakuza tevékenységnek, amellyel a vonatkozó jogszabályok alapján kell megbirkóznia az igazságszolgáltatásnak. A yakuza tipikusan szándékosan távol marad, így nem bizonyítható a közvetlen megfélemlítés, mint büntetőjogi kategória, hiszen amikor egy sofőr átnyújt egy „névjegykártyát”, rajta a yakuza szimbólummal és javasolja, hogy kompenzáció fizetés történjen a kárért, amit a felelőtlen vezetési stílusa idézett elő, kétségtelenül fenyegetés, de nem közvetett, így a jogszabály alapján nem is bírálható (HILL 2004). Ezen egyik körülményt „figurázza ki” az 1992-es, Juzo Itami készítette, nagy népszerűségnek örvendő film, a Minbo (ミンボーの女 Minbo no Onna), amely szatirikus ábrázolással mutatja be a Yakuzát, amelynek tagjai leginkább a modern kor samurájaként értelmezik magukat, bosszúból súlyosan megsebesítették Itamit. A fokozott hatósági fellépés ellenére, amely a brutális támadás, a rendező népszerűsége és a film sikere eredményeként történt, Itami 1997-ben bekövetkezett halálát egy öngyilkosságnak beállított Yakuza-gyilkosságnak vélik, megelőzve, hogy újabb film készüljön a szervezetről.

ÖSSZEGEZÉS

Az itt felsorakoztatott körülmények és tények arra engednek következtetni, hogy az alternatív vitarendezés, az általánosan érvényes felfogás értelmében nem érvényesül a Yakuza bevonása esetén. Nem érvényesül, hisz a mediáció, egy olyan eljárás, amely segíti a feleket, hogy megállapodásra jussanak, amikor konfliktushelyzetbe kerülnek egymással (BENNETT–HUGHES 2005; BEER–STIEF 1997) és egy olyan személyt, a mediátort, vonnak be a vitába, aki nincs közvetlenül érintve a konfliktusban. A feltárás hiányossága, hogy konkrét példát nem találtam arra vonatkozóan, amikor Yakuza tag félként vett volna részt – érvényes jogszabályi keretek között – lefolytatott mediációban, amely esetleges példa ugyanakkor csak nagyon korlátozott mértékben igazolta volna a felvetésem.

Megállapítható azonban, hogy a japán – analóg módon akár az amerikai, akár számos európai társadalommal – egy olyan társadalom, ahol a vitarendezés terén a hagyományos utakhoz képest az egyének keresik az eltérő megállapodásokat. Eltérés mutatkozik ugyanakkor az igazságszolgáltatáson kívül igénybe vett alternatív vitarendezési módok tekintetében, amelyek egyik formája a legális mediáció, a másik az alvilági. Amellett, hogy van szükség a bíróságok általi vitarendezésre, e további két utat is szemmel látható jelek és tradicionális hagyományok támasztja alá. Ugyanakkor az is elmondható, hogy a tradicionális utak közül pusztán az egyik irány az, amely a személyek, a vitás felek önrendelkezésének irányába hat, jelesül a legális út.

Az alvilág szerepvállalásának biztosítása az önrendelkezések szélsőséges feladása, még a kezdeményező, a megbízó esetében is. Alternatív volta ellenére, ez – a bírósági út választásával egyezően – mégis önfeladó, tekintettel arra, hogy a vita közvetlen rendezésének lehetősége önként átadásra kerül egy harmadik fél részére. A megbízó kliensnek ugyanis nincs ráhatása a rendezés módjára a megbízást követően, az pedig, hogy ezekben az esetekben nem vehető igénybe az ügyfél részéről egyéb, az érdekeit védő szolgáltatás, tovább emeli az eljárás kockázatát.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Köszönet illeti Dr. Krémer Andrászt a publikáció elkészítése során nyújtott szakmai támogatásért.

Jelen publikáció a Budapesti Corvinus Egyetem *Pályázat Publikációs Támogatásrara* pályázat nyertessége eredményeként, az EFOP-3.6.3.-VEKOP-16-2017-00007 *Tehetségből fiatal kutató* projekt keretében készült el.

FELHASZNÁLT IRODALOM

ALLAN, JEFF (2015): *Japanese Conflict Resolution: Cultural Differences, Contrasts, and Styles*. University of Psychology, University of North Dakota. DOI: 10.13140/RG.2.1.3932.3043.

BEER, JENNIFER E. – STIEF, EILEEN (1997): *The Mediator's Handbook*. New Society Publisher. Gabriola Island, BC., USA.

BENNETT, MARK D. – HUGHES, SCOTT (2005): *The Art of Mediation*. NITA. USA.

FUNKEN, KATJA (2003): Alternative Dispute Resolution in Japan. *University of Munich School of Law Working Paper* no. 24.

HILL, PETER (2004): The Changing Face of the Yakuza. *Global Crime* vol. 6. no. 1. 97–116. DOI: 10.1080/1744057042000297007 (Online közzétéve: 2010).

IWAI, NOBUAKI (1991): Alternative Dispute Resolution in Court: The Japanese Experience. *Journal on Dispute Resolution* vol. 6. no. 2. 201–241.

JOHN, BENSON (2012): Alternative dispute resolution in Japan: the rise of individualism. *The International Journal of Human Resource Management* vol. 23. no. 3. 511–527.

OHBUCHI, KEN-ICHI – TAKAHASHI, YUMI (1994): Cultural Styles of Conflict Management in Japanese and Americans: Passivity, Covertness, and Effectiveness of Strategies. *Journal of Applied Social Psychology* vol. 24. no. 15. 1345–1366.

RANKIN, ANDREW (2012): 21st-Century Yakuza: Recent Trends in Organized Crime in Japan ~Part 1. The Asia-Pacific Journal. *Japan Focus* vol. 10/7. no. 2. 1–27.

REILLY, EDWARD F. JR. (2014): Criminalizing Yakuza Membership: A Comparative Study of the Anti-Boryokudan Law. *Washington University Global Studies Law Review* vol. 13. no. 4. 801–829.

Jogszabályok

Civil Conciliation Act (Act No. 222 of June 9, 1951).

Recommendations of the Justice System Reform Council – For a Justice System to Support Japan in the 21st Century – June 12, 2001, The Justice System Reform Council.

The Act on Promotion of Use of Alternative Dispute Resolution (Act No. 151 of 2004).

Internetes hivatkozások

ADELSTEIN, JAKE (2011): *Even Japan's Infamous Mafia Groups Are Helping With The Relief Effort.* <http://www.businessinsider.com/japan-yakuza-mafia-aid-earthquake-tsunami-rescue-efforts-2011-3> (Utolsó letöltés: 2018. január 8.).

ADELSTEIN, JAKE (2012a): *How the Yakuza and Japan's Nuclear Industry Learned to Love Each Other.* <https://www.theatlantic.com/international/archive/2012/05/how-yakuza-and-japans-nuclear-industry-learned-love-each-other/327691/> (Utolsó letöltés: 2018. január 8.).

ADELSTEIN, JAKE (2012b): *How the Yakuza went nuclear.* <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/japan/japan-earthquake-and-tsunami-in/9084151/How-the-Yakuza-went-nuclear.html> (Utolsó letöltés: 2018. január 8.).

ADELSTEIN, JAKE – STUCKY, NATHALIE-KYOKO (2014): *Where Have Japan's Yakuza Gone?* <https://www.thedailybeast.com/where-have-japans-yakuza-gone> (Utolsó letöltés: 2018. január 8.).

CHEMCO, VICTORIA (2002): *The Japanese Yakuza: Influence on Japan's International Relations and Regional Politics (East Asia and Latin America).* http://www.conflicts.rem33.com/images/yett_secu/yakuza_chemko.htm (Utolsó letöltés: 2018. január 8.).

HomeWorldNews (2013): *Atomic mafia: Yakuza 'cleans up' Fukushima, neglects basic workers' rights.* <https://www.rt.com/news/fukushima-workers-nuclear-yakuza-006/> (Utolsó letöltés: 2018. január 8.).

IDEAS.TED.COM (2016): *Five years on: Fukushima residents share their stories.* <https://ideas.ted.com/five-years-on-fukushima-residents-share-their-stories/> (Utolsó letöltés: 2018. január 8.).

IMBd: Minbo (ミンボーの女 Minbo no Onna) <http://www.imdb.com/title/tt0104874/> (Utolsó letöltés: 2018. január 8.).

JONES, TERRIL YUE (2011): *Yakuza among first with relief supplies in Japan.* <https://www.reuters.com/article/us-yakuza/yakuza-among-first-with-relief-supplies-in-japan-idUSTRE72O6TF20110325> (Utolsó letöltés: 2018. január 8.).

JapanToday (2012): *My very brief fight with a yakuza.* <https://japantoday.com/category/features/opinions/my-very-brief-fight-with-a-yakuza> (Utolsó letöltés: 2018. január 8.).

NOTTAGE, LUKE (2010): *Will privately-supplied legal dispute resolution keep growing in Japan?* <http://www.eastasiaforum.org/2010/04/10/will-privately-supplied-legal-dispute-resolution-keep-growing-in-japan/> (Utolsó letöltés: 2018. január 8.) http://blogs.usyd.edu.au/japaneselaw/2010/03/will_privatelysupplied_adr_kee.html (Utolsó letöltés: 2018. január 8.).

PENTLAND, WILLIAM (2013): *Yakuza Gangsters Recruit Homeless Men For Fukushima Nuclear Clean Up*. <https://www.forbes.com/sites/williampentland/2013/12/30/yakuza-gangsters-recruit-homeless-men-for-fukushima-nuclear-clean-up/#7bb5981e38b6> (Utolsó letöltés: 2018. január 8.).

POWELL, RICH (2015): *During 1995 and 2011 Japan Earthquakes, Yakuza Provided Aid Faster than Government*. <https://funfactz.com/law-and-crime-facts/yakuza-earthquake-aid/> (Utolsó letöltés: 2018. január 8.).

RYALL, JULIAN (2016): *Yakuza 'lend helping hand to residents of quake-hit Japan*. <http://www.telegraph.co.uk/news/2016/04/25/yakuza-lend-helping-hand-to-residents-of-quake-hit-japan/> (Utolsó letöltés: 2018. január 8.).

SAITO, MARI – SŁODKOWSKI, ANTONI (2013): *Down and out in Fukushima*. <http://graphics.thomsonreuters.com/13/10/FUKUSHIMA.pdf> (Utolsó letöltés: 2018. január 9.).

SANTOSO, ALEX (2011): *The Yakuza is Quietly Helping Earthquake Victims in Japan*. <http://www.neatorama.com/2011/03/20/the-yakuza-is-quietly-helping-earthquake-victims-in-japan/> (Utolsó letöltés: 2018. január 8.).

YASUI, AYA (2013): *Alternative Dispute Resolution System in Japan*. http://www.iadcmeetings.mobi/assets/1/7/18.2_-_Yasui_-_ADR_System_in_Japan.pdf (Utolsó letöltés: 2018. január 9.).

Film

Minbo: the Gentle Art of Japanese Extortion (Minbo No Onna) <https://www.youtube.com/watch?v=21AWfiDY9TM>